

Tut ağacının gileyi

Buradan keçəndə söhbət etməyə macalın olmasa da, mənə sarı boylan, mənə unutma, dostum!

Bakının Hüseyin Cavid prospektində görünüşü ilə çoxlarını özünə cəlb edən, nağıllardakına bənzər qoca bir tut ağacı var. İrigövdəli, qollu-budaqlı ağaca baxanda ömür payının son çağlarını yaşayan insanı xatırlamalısınız. İşə gedib-gələndə arabir avtobusun pəncərəsindən o ağaca doğru boylanır, xəyalən onunla söhbət edərdim. Bu günlərdə sanki qəribsədim və işdən çıxıb evə gedəndə yolumu o ağacın yanından saldım. Köhnə dostlar kimi görüşdük, dərdləşdik:

- Salam, nağıl ağac, necəsən?
- Ay əleykum salam. Nə əcəb kiminsə yadına düşdüm? Mənimlə kəlmə kəsmək istəyən kimdir?
- Bir Allah bəndəsi. Səninlə görüşmək üçün çoxdan fürsət axtarırdım...
- Çox sağ ol ki, mənə sayıb gəlibdən. Ancaq nədənsə sifətində bir narahatlıq var.

- Elədir. Problemlərim çoxdur...
- Yoxsa işsizsən? Bəlkə təqaüdə göndərilir sənə?

- Doğru tapıbsan.
- Başa düşürəm, peşəsini sevməyən adam üçün çətin təqaüdə getmək. İllərlə üreyinin odunu, düşüncələrini bölüşdüyün insanlardan ayrılmaq, bir künçə çəkilib yaşamaq, sonra da unudulmaq... Nəhayət, mənim kimi, insanların yolu üstündə gərəksiz bir şeyə çevrilmək... Çox ağırdır.

- Sənin dediklərin mənə o qədər də qorxutmur. Ömürdür, gəncliyi də var, qocalığı da. Əgər qocalmaq da gənclik kimi qaçılmazdır, təqaüdə çıxdığıma görə niyə təəssüf hissi yaşamalıyam? Atalar demişkən, bir gün gələn, bir gün gedər. Nə qədər ömrümüz qalıb, bunu Allahdan başqa, kimsə bilmez. Bu qədər yaşamışam, işləmişəm, məgər azdır?.. Əslində təqaüd yaşına gəlib çatmaq özümə xoşbəxtlikdi. Bir də, əgər mən öz ağılıma, işgüzarlığıma inanırsam, təqaüdə çıxdıqdan sonra da bekar qalan deyiləm.

- Bağışla, deyəsən qəlbə dəydin. Qocalıqdır da, bir saat belə olursan, bir saat elə - bulud kimi dolub-boşalırsan. Elə ki, günəş batdı, ya naqolay Bakı küləyi əsdi, yatağına elə bil qor dolur. Səhərə kimi fikrində dağı arana, aranı dağa daşıyırsan, nə illah eləyirsən bu dünyanın dərdi-səri səni yatmağa qoymur. Belə yerdə deyiblər, heyf səndən, ay cavanlıq!

- Bəlkə cavanlığından danışasan, necə cahil olubsan, neyləmişən? Ömrünə yazılan neçə xoş ayın, ilin olub?

- Vaxtın varsa, lap uşaqlıqdan başlayım. Axı yaşa dolduqca uşaqlıq daha şirin gəlir sənə. O çağlar çəkir səni. Eləcə gözünü yumub qayıtmaq istəyirsən o illərə. Göz önünə gətirdikcə uşaqlıqda yaşadığın günlər öz qoynuna alıb aparır səni. Bəzən qışın saxtalı, yaxud yayın qorabışırən istisində xatirələrlə ovunur, xumarlanırsan. O çağlar sözlə ifadəsi çətin olan demlərdi...

- Gəl sarı sime vurma. Deyəsən, hiss edirsən ki, mən də belə söhbətlərdən həzz alan adamam. Amma biz daha o yaşda deyilik ki... Dünyanın çox üzünü görmüşük. Bir də gözü arxada qalmaq, ötən günlər üçün təəssüflənmək nəyi dəyişər axı? Mən də hərdən həyatda elədiklərimə və ya eləmədiklərimə görə yaşımaya yaraşmayan sözlər gətirirəm dilimə. Onda dostlarım danlayır mənə. De-

yirlər ki, təmiz yaşadığın beş-üç gününü də silmə hesabdan, sabahı fikirləş... Dediklərimə də peşman oluram.

- Sən də mənə danlama. Mən hələ eləsinə rast gəlməmişəm ki, haçansa buna bənzər düşüncələri yaşamırsın. Bəs gözəl şairimiz, o boyda qələm sahibi Musa Yaqub niyə yazıb:

...Bərədə boş yerə anları sayıb
Ovunu hürküdən ovçular kimi,
Eləmədiklərim yandırır mənə.
Yaylaqda çeşməyə məhəl qoymayıb,
Səhrada alışıq yolçular kimi,
Eləmədiklərim yandırır mənə.
Yox, daha ömrümdə açılmaz o yaz,
Bir qanadım yorğun, birisi pərvaz
Elədiklərimdən yaxam qurtarmaz,
Eləmədiklərim yandırır mənə.

Görürsən, nə yazıb şair?
- Nə olsun şair sözüdür də, duyğulanıb yazıb. Xalq şairi Musa Yaqubun payız şeirlərini, çılpaq qalmış budaqların üşüməsini, yandırılmış vələsin naləsini oxuyanda az qalır adamın başına hava gəlsin...

- Elə mən də o ağaclardan biriyəm də, niyə qoymursan üreyimi boşaldım? Bəlkə bir də belə söhbət qismət olmasın...

- Yaxşı, danış, ancaq nə mənə kövrək, nə də özünü. Küçədən keçib gedənlər var. Bayağıdan o təkər yamayanlar göz qoyurlar. Sonra cavanlar bizi elə salıb güllərlər.

- Oldu. Canım sənə desin, təxminən səksən-doxsan il əvvəl bu yerlər şəhərin kənarı idi. Camaat burada mal-qara saxlayır, heyvanların südünü, qatığı da iç şəhərdə satırdı. Bəzi yerlərdə üzüm becərirdilər. Bakı şanısının dadı-tamı başqa olub onda.

Almanlarla müharibə başa çatandan sonra Bakıda böyük tikinti işləri başlandı. Çox sayda milli arxitekturalı binalar inşa edilib, stadionlar tikilib, parklar, körpülər salınıb. Bu küçənin tarixi də o illərdən başlayır. Bakı neftinin pulundan az da olsa, şəhərin abadlaşdırılmasına sərf ediblər. Təxminən 20 sayılı məktəbdən üzü bəri dağlı məhəlləsinin bəzi yerlərini söküb, ilk beşmərtəbəli tikiblər. Tikintidə öz adamlarımla yanaşı, alman esirləri də işlədiblər. İndiki Texniki Universitetin binasını, onunla bir sırada olan yaraşlıq beşmərtəbəli yaşayış evlərini də esirlər tikiblər. Özü

də o illərdə həmin məhəllələrdən yad adamın keçməsi nəinki gecə, elə gündüz də qorxulu olub. Ölkə müharibədən çıxmışdı, o qədar ac-yalavac, yetim-yesir, dustaqxanadan qaçan vardı ki... Əhali də "poyok"nan dolanırdı. Mən dayanan yerlərdə tək-tük alçaq evlər olub. Küçəni üzü bəri uzadanda həmin evlər düşüb plana, söküblər. Az sonra küçə boyunca yaşıllaşdırma işinə başlayıblar.

- Səni də onda basdırıblar bura?
- Yox. İlk basdırılan ağacların çoxu quruyub. Yerinə gətirib bizim iqlimə uyğun olmayan ağaclar ekiblər. Həmin ağaclara xüsusi qulluq göstərsələr də, onların ömürləri gödək olub. Çünki o ağaclar Bakı küləyinə davamlı deyillər. Quru iqlimə dözümləri azdır, gərək tez suvarırsan. Bir dəfə güclü külək neçəsini sərdi torpağa. Onların boyu ucaldıqca yığılma təhlükəsi artır. Mən isə boyum atdıqca, köklərim torpağın daha dərin qatlarına gedir, həm gövdəmi möhkəm saxlayır, həm də su mənbələrini tapıb qol-budağımı qidalandırır. Digər tərəfdən, məhsul verdimə görə insanlar, quşlar, həşəratlar daha çox mənim ətrafına yığılıblar. Məhəllə uşaqları tut ye-

Bir müddətdən sonra telefon və kəndə telefon xətləri çəkməyə başladılar, elektrik dirəklərini basdırmaq üçün dərin, enli çalalar qazdılar.

Bu işlər görüldəndə də neçə-neçə qonşum, soydaşım bizimlə vidalaşmalı oldu.

1990-cı ilin 20 yanvar gecəsi rus qoşunları Bakıya soxulanda məhəllə cavanları mənim ətrafımda toplaşmışdılar. Gecəyarısı tanklar bu küçəyə də girdilər və onların arxasınca gedən hərbi maşınlarıdakı əsgərlər hər tərəfə açmağa başladılar. Evlərin pəncərələri çilik-çilik oldu, binaların suvağı pətək-pətək oldu. Cavanların bir neçəsi verdi özünü mənim arxama. Güllələr qol-budağımı qırıb tökdü. O güllələrin bir neçəsi hələ də gövdəmdə qalıb. Əlacım olsaydı, o gecə mən torpaqdan qopub düşmənlə tanklarının qarşısına uzanardım.

Mən insanlardan təşəkkür əvəzinə, zərbə yemişəm. Bütün bunlara baxmayaraq, ağac ömrümü vicdanla yaşamağa çalışmışam və keçmişim üçün heç vaxt utanmıram.

Xatırladım ki, bir azdan yağış yağacaq, əynin də nazikdir, başında da tük qalmayıb, soyuqlaya bilərsən.

- Yağış yağacağını nədən bildin, göyün üzündə elə də bulud yoxdur axı?

- İllərlə müşahidə eləmişəm. Külək bu səmtdən əsəndə yağış gətirir. Bakı havasının öz sirləri var. Bir də bilməmiş olmasan, çox illərdə yaz ayları qarışıq keçir. Nə soyuna bilirsən, nə də isti geyimlə gəzib-dolaşa. İndiki cavanlara nə var, qışın saxtalı vaxtında əynlərində nazik gödəkçə, pis çıxmasın, dar şalvar, başları da açıq gəzir. Fikirləşməyiblər ki, canı cavanlıqdan qorumaq lazımdır.

- Deyəsən, bu iki qolunu da təzə sındırıblar?

- Birini yük maşını qırıb, qonşuya daş aparırdı. Biri də axır günlər bərk külək olanda qırıldı. Öz dərdimə özümdən başqa ağılayan yoxdur. Bax, bu təkər təmir eləyənlər əllərinə keçən çirki, işləmiş zəhərli yağ tükürülər ətrafına. Deyən yoxdur ki, bura küçədir, buradan hər cür insan keçir, niyə belə edirsiniz?

Yağış başladı. Mən islanmayım deyə ağac dostumdan bir neçə metr aralı divarın dibinə çəkilib ona baxırdım. Yağış damlaları onun çılpaq budaqlarına, qolları ilə üzü aşağıya, gövdəsinə süzülürdü. Bəlkə də qoca tut ağacı mininci dəfə idi ki, yaz yağışında yuyunur, rahatlanırdı. Bu anlarda mənə elə gəlirdi ki, bu yağış suyunun və ilıq yaz günəşinin təsirindən ağacın budaqları yenidən yarpaqlayacaq.

Oradan ayrılanda qoca tut ağacı dedi:

- Mən öz taleyimə çoxdan boyun əymişəm. Şair demiş: "Bu da belə bir ömürdür, yaşadım". Ancaq arabir buradan keçəndə söhbət eləməyə macalın olmasa da, mənə sarı boylan. Mənə unutma, dostum!

Səməd Məlikzadə